

Vidljivo je da mediji imaju uglavnom funkciju zabave, a vrlo rijetko edukativnu funkciju.

U obiteljima se vrlo malo razgovara o medijskim sadržajima i djeca su prepuštena većem utjecaju vršnjaka i šire okoline. Većina roditelja opterećena je svakodnevnim egzistencijalnim problemima, pa im se rasprave o filmovima, TV emisijama, knjigama i sl. čine nevažnim dodatnim opterećenjima.

Upravo ovaj aspekt korištenja masovnih medija, autor i autorice su nastojali istaknuti i upozoriti da su masovni mediji značajni čimbenici koji se mogu koristiti za kvalitetan odgoj djece.

Odgoj djece roditelji najčešće prepuštaju školama koje su birokratizirane, nefleksibilne i rijetko uvode nove sadržaje i metode učenja. Stoga autorice i autor upozoravaju da hrvatsko društvo takvim pristupom za sada gubi mogućnost korištenja za djecu najatraktivnijeg, najzanimljivijeg i najprihvaćenijeg načina učenja, kao i mogućnost razvijanja medijskog odgoja kod djece odnosno mogućnosti razumijevanja i korištenja medijskog sadržaja. Sve to danas je u vremenu mnogobrojnih mogućnosti korištenja masovnih medija i u vremenu prenapučenosti medijskih sadržaja od presudne važnosti.

Konačno, uvjereni smo da se radi o vrlo zanimljivoj i korisnoj knjizi. Pisana je jednostavnim stilom i jezikom, tako da se može preporučiti svima, posebno onima koji su zainteresirani za odgoj svoje djece. Knjiga aludira da osiguravanje stanovanja, hrane i školovanja djece u današnje vrijeme nije dovoljno da bi se postigao jedan kvalitetan odgoj. Potrebno je napustiti ustaljene obrasce ponašanja i načine življenja, jer su odavno prošla vremena kada su očevi bili jedini »hranitelji« obitelji i kada se odgoj djece prepuštao isključivo majkama. Ovo suvremeno društvo zahtijeva brigu obaju roditelja o životu i odgoju svoje djece, brigu bez predrasuda, bez izostavljanja rasprava i

sa upoznavanjem djece sa svim aspektima života. Knjiga je zanimljiva, jer propituje i neke aspekte suvremenog hrvatskog društva i pokazuje kako ono i dalje u nekim crtama nosi oblike predmoderne ili polumodernizacije i kako je i dalje u hrvatskom društvu prisutna tradicionalna i patrijarhalna vrijednosna orijentacija.

Branka Kamber

JAHRBUCH ÖKOLOGIE 2002

Beck, München, 2001, 302 str.

Godišnjak ekologije 2002 obilježava nekoliko socijalno aktualnih i teorijski značajnih tema.

To je prije svega problem **kravljeg ludila**, zatim osvrta na problematiku održivog razvoja pod sintagmom **Rio+10**, problematiziranje života u biotehnološkoj perspektivi, problem kvalitete i čovjekova sjedilaštva itd.

Glavna tema broja je fenomen **kravljeg ludila** i njegov utjecaj na ponašanje potrošača i agrarnu politiku. O tome pišu: Franz–Theo Gottwald *Održiva poljoprivrede, nova kultura prehrane?*, Gerd Sonleitner *Nova agrarna politika – ekološka poljoprivrede*, Renate Künast *Dvostruko dobro. Za seljake i za prirodu – pouke iz krize kravljeg ludila*. Objavljene su i dvije deklaracije – agronoma i znanstvenika o potrebi nove agrarne politike.

Fenomen **kravljeg ludila** potakao je rasprave o nekoliko problema. Primjerice, o problemu agrarne politike, o održivom razvoju, ponašanju potrošača itd. On je (bio) samo dodatni uteg problemu genetskog inženjeringa. U cilju stabilne proizvodnje hrane predlažu se (na različitim razinama i od pojedinaca ili zemalja) neke sustavne mjere. Prije svega orijentacija na ekološku poljoprivredu – njezino subvencioniranje, internaliziranje ekoloških troškova, desetgodišnje zamrzavanje **zelene gentehnike** (koja je općenito kapitalno intenzivna), kontrola sjemena itd. Osnovni cilj je zaštita potrošača, ali i pro-

mjena potrošačkog ponašanja. Potrošač treba u konačnici sam birati proizvode na čijem pakovanju mora biti označen sadržaj. Danas je potrošač ovisan o proizvođaču i njegovu asortimanu, bez mnogo biranja. Tek kada potrošač bude odlučivao – putem potražnje – o tome što će se proizvoditi, moguće je govoriti o promjeni kulture prehrane. Zapadna kultura, kojoj i mi pripadamo, orijentirana je na meso. Pitanje je, zašto ne bi poradili na takvoj promjeni potrošačka kulture i kulture prehrane u kojoj bi meso bilo »delikatesa«, a ne glavna hrana.

U 2001. godini (16. siječnja) 45 profesora agronomije potpisalo je deklaraciju u kojoj se zahtijeva odustajanje od agrarnih tvornica i industrijske poljoprivrede i zalažu se za novu agrarnu politiku u kojoj će velika poljoprivredna imanja biti nezaobilazna i za povećanje napora da se u budućnosti razvije ekološka (organska, biološka) poljoprivreda. Za budućnost poljoprivredne proizvodnje (barem u njemačkim uvjetima tržišta) nije dovoljno malo i eko. Nekoliko znanstvenika objavilo je svoju deklaraciju u kojoj ne prihvaćaju recepte organizacije poljoprivredne proizvodnje nego predlažu opsežnije rasprave o problemu poljoprivredne proizvodnje.

Ovogodišnji *Godišnjak ekologije* posvećuje poseban odjeljak u kojemu objavljuje jednu zanimljivu repliku o uzrocima ljudskog ponašanja prema okolišu. To je prilog: Thomas Knopf, *Između prirode i kulture – o uvjetima ljudskog ponašanja prema okolišu*. Knopf se osvrće na ranije objavljene radove u *Godišnjaku ekologije*: Thea Bauriedl (1996) i Jörg Heider/Sven Leunig (1998). Bauriedl zatupa tezu o nesposobnosti pojedinca i društva da smisljeno reagira na razaranja okoliša, a Heider i Leunig uzroke takve ljudske aktivnosti vide u *evolucionarnom egoizmu*. Knopf drži da je naše ponašanje različito determinirano. S jedne strane genetski a s druge na ponašanje utječu različita kulturna mjerila kolektivnog ponašanja, pa

isključuje jednodimenzionalnost tumačenja. Također upozorava da je promjena ponašanja dugotrajan proces u kojemu važnu ulogu ima obrazovanje.

U trećem poglavlju *Naglasci* jedna od zanimljivih i aktualnih tema za stanje svijeta, socijalne i ekološku krize – općenito razvojne perspektive čovječanstva – su pripreme za održavanje svjetske konferencije o održivom razvoju (*Rio + 10*) u Johannesburgu početkom rujna ove godine na kojemu bi se trebali sumirati rezultati koncepta održivi razvoj (*sustainable development, nachhaltige Entwicklung*) i dati neke smjernice za njegovo ostvarivanje. Na toj konferenciji će sudjelovati i predstavnici Hrvatske vlade i nevladinih udruga.

O tome što se dogodilo u posljednjih deset godina od kada je na Svjetskoj konferenciji (UNCED) u Rio de Janeiro (1992.), a na kojoj je sudjelovala i delegacija Hrvatske, *Godišnjak ekologije 2002* objavljuje nekoliko autorski tekstova. Heike Leitschuh–Fecht/Petra Stephan: *'Rio + 10'. Odbrojavanje teče*; Benno Piladeaux: *Kvantni skok u međunarodnoj politici prema okolišu? O 'zemaljskom vrhu 2002'*; Barbara Schäfer: *'Zemaljski vrh 2002' – procjena postignutog*. Autori upozoravaju na činjenicu da je odživi razvoj donio nadu u bolje perspektive čovječanstvu ali empirijski pokazatelji stanja ne govore tome u prilog.

Izdvojili bismo također (u trećem dijelu *Godišnjaka*) i radove koji govore o pitanju treba li suvremeni mobilni čovjek neki veći prostor svog sjedilaštva, o čistim proizvodima i proizvodnim sustavima te o problemu embrionalnih istraživanja: Hans–Georg Brose: *Kultura vremena u promjeni*; Klaus Michael Meyer–Abich: *Sjedilaštvo – projek budućnosti*; Barbara Mettler–von Meibom: *Kvalitet mjesta ili: san o dobrom životu*.

U već uobičajenom poglavlju *Da se ne zaboravi* zanimljiv je prilog E. U. Simonisa u kojemu se kritički osvrće na izjavu (13.

ožujka 2001.) predstavnika SAD Busha (starijega) kojom je opozvao Kyoto protokol o klimi, tj. odustao od podrške (financijske) i sudjelovanja SAD u ostvarivanju tog protokola. Simonis drži da je to promjena američke politike prema tako važnom problemu kao što je zaštita klime, ali da se protokol treba svakako ostvariti. Za to postoje nekoliko mogućnosti, a jedna je da se Kyoto protokol primijeni i bez SAD. Za prevladavanje ove blokade potrebni su verzirani diplomati, dobri zaštitari i dalekovidni političari.

Na kraju, kao i obično, donosi se popis svih priloga objavljenih od izlaženja Godišnjaka 1992. godine.

Ivan Cifrić

Nijaz Abadžić

DOBA EKOLOGIJE

Vlastita naklada, Sarajevo, 2001, 314 str.

Već je nekoliko desetljeća nedvojbeno da čovjek – moderno društvo – raspolaže s velikom količinom znanja, pogotovo u prirodnim znanostima, o stanju okoliša koje se imenuje kao posljedica ekološke krize. Pa ipak to stanje se ne popravlja nego po mnogim znanstveno respektabilnim procjenama nastavlja pogoršavati. To znači da samo egzaktno znanje nije dovoljno da bi se stanje popravilo ili promijenio smjer negativnog kretanja. Potrebno je čovjekovo osobno i društveno uvjerenje da je nužno i moguće drugačije djelovanje i ponašanje koje će izbjeđavati dosadašnje zamke modernizacije. Očito su u pitanju vrijednosti koje pokreću promjene ili održavaju postojeće negativne tendencije.

Knjiga *Doba ekologije* progovara upravo iz ugla potrebe za novim vrijednostima koje bi prevrednovala naše postupke i potaknule zatomljene ljudske strasti za životom u novom kvalitetu življenja. Tekstovi u knjizi sadrže čitavu lepezu ideja i simboličnih struktura koje upućuju čita-

telja na nove mogućnosti korištenjem bogatog kulturnog iskustva povijesti različitih kultura na Zemlji.

Nekoliko puta sam se vraćao čitanju ove knjige Nijaza Abadžića i ponovno odustajao da išta napišem. Našao sam se pred izvjesnom zamkom, rasporom između racionalnog pogleda na sadržaj knjige i dubine iznešenih autorovih misli i misli niza drugih (poznatih i nepoznatih) autora. To me ponovno vraćalo iščitavanju knjige, razmišljanju o njemu i njegovim porukama. Knjigu treba ne samo jednom pročitati nego stalno iščitavati i razmišljati, pogotovo na nekim tekstovima koji su običnom čovjeku i ekspertu zapadnoeuropske kulture promakle u obrazovnom kurikulumu.

I sam sam ponešto pročitao o problemima odnosa čovjeka, moderne industrijske civilizacije i netaknute ili preoblikovane prirode, ali i one »treće prirode« što joj mikroelektronika i genetski inženjering polemično otvaraju vrata ovog svijeta. Čitanjem brojne literature, koja ne prvi pogled nema puno veze sa znanosti, čovjek možda ne postaje mnogo pametniji ali vjerojatno okusi djelić one vječne mudrosti Zemlje koja ga potiče na razmišljanje. Ta mudrost se ne može racionalno dohvatiti znanstvenim spoznajama niti podložiti velikim povijesnim idejama i tajnama našeg mozga kao vrhunca oblikovanosti ljudske kreature niti kompleksnim informatičkim sustavima, bez većih dugoročnih posljedica za ljudsko biće i njegov okoliš. Jer, priroda živi sebe i upravlja sobom i našim svijetom preko nas, ako joj dopustimo da bistro uđe u naše misli. Knjiga *Doba ekologije* ključić je za pripuštanje prirode u naš vlastiti racio i društvene vrednote.

Doba ekologije o kojemu mnogi autori – znanstvenici, pjesnici, novinari, itd. pišu na različite načine svjedoči grčevitu potragu za spasonosnom formulom prijelaza preko ljudski stvorenog ponora. Razlike nastaju onda kada jedni ponovno gra-